

1

**Millî Mücadele
Döneminde
Aksaray**

**Aksaray
During
the National Struggle**

Hamdi Doğan

Millî Mücadele Döneminde Aksaray

Hamdi Doğan*

Özet

Aksaray, Kapadokya bölgesi şehirlerinden biridir. 1077 yılında Anadolu Selçuklu Devleti tarafından Türk hâkimiyeti altına alınan şehir, Osmanlı Devleti döneminde de önemini korumuştur. Millî Mücadele sürecinde ise Aksaray, işgal edilmeyen yerleşim yerlerinden biri olmuştur. Buna rağmen Aksaray ve çevresi işgallere karşı sessiz kalmamış ve gerek protesto telgrafları çekerek gerekse de mitingler yaparak bu haksız işgallere tepkisini ortaya koymuştur. Yine Aksaray ve çevresi halkı Millî Mücadele'deki muharebelere katılmış ve bu muharebelerde birçok şehitler vermiştir. Bu çalışmada Anadolu'nun önemli merkezlerinden biri olan Aksaray'ın işgal edilmemiş bir yer olmasına rağmen cephelere yapmış olduğu yardımlar, teşkilatlanma çabaları, Millî Mücadele'ye destek amaçlı telgrafları ve Millî Mücadele esnasında cephelerde şehit olan Aksaraylılardan bahsedilecektir. Makale *II. Uluslararası Aksaray Sempozyumu*'nda (26-27 Ekim 2017) sunulmuş olan "Millî Mücadele'de İşgal ve Zaferlerin Aksaray'daki Yansımaları" isimli bildirinin genişletilmiş halidir.

Anahtar Kelimer

Aksaray, Millî Mücadele, Müdafaa-i Hukuk, Telgraf, Miting

---

* Prof. Dr., Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, hamdidogan51[at]hotmail.com, ORCID: 0000-0002-4716-7153

Aksaray During the National Struggle

Abstract

Aksaray is one of the cities in Cappadocia region. Aksaray was taken under Turkish rule by the Anatolian Seljuk State in 1077 and kept its importance during the Ottoman Empire period as well. During the National Struggle, Aksaray became one of the unoccupied settlements. Despite this, Aksaray and its surroundings did not remain idle against the invasion attempts and during the National Struggle process, they showed their reaction to these unjust occupations by sending protest telegrams and holding rallies. Again, residents from Aksaray and its surroundings participated in the battles in the National Struggle and it is an important settlement that gave many martyrs in these battles. In this study, although Aksaray, one of the important centers of Anatolia, was not occupied, the aids it made on the fronts, its efforts to organize, its telegrams in support of the national struggle and our young people from Aksaray who were martyred on the fronts during the National Struggle will be mentioned. In order to understand national values much better, it is necessary to analyze the events experienced during the period of national struggle. In this respect, the necessary research has been utilized in the study. In addition, this study is an expanded version of the paper presented at the II. International Aksaray Symposium (October 26-27, 2017).

Keywords

Aksaray, National Struggle, Defense of National Rights, Telegram, Rally

1. Giriş

Türkiye’de bulunan sancaklar 1920 yılında müstakil sancak, 1923 yılında da vilayet haline dönüştürülmüşlerdir. Bu doğrultuda Konya Vilayeti’ne bağlı Niğde ve Aksaray Sancakları kendi adları ile bağımsız birer vilayet olmuşlardır. Aksaray Vilayeti 1933 yılında çıkarılan bir kanunla kaza statüsü verilerek Niğde iline bağlanmış, 1989 yılında tekrar il statüsüne kavuşmuştur.¹ Tarihsel süreçte ekonomik, sosyal ve kültürel alanda gelişme gösteren Aksaray, Millî Mücadele döneminde de vermiş olduğu destekler ile adını duyurmuştur.

Birinci Dünya Savaşı Avrupa merkezli küresel bir savaştır. Harbe katılan devletler güçlerini birleştirme yoluna gitmişler ve böylece gruplaşmalar ortaya çıkmıştır. Dünya devletlerini karşı karşıya getiren “İtilaf” ve “İttifak” adlarıyla tanımlanan iki grup arasında meydana gelen bu savaş yaklaşık dört yıl boyunca devam etmiş, İtilaf bloğu bu savaşın galibi olmuştur. Osmanlı Devleti, savaş sonucunda 30 Ekim 1918 tarihinde Mondros Ateşkes Antlaşması’nı imzalamıştır. Bu antlaşma “ateşkes” antlaşması adını taşısa da uygulama sürecinde pek de öyle olmadığı görülmüştür. Savaş sonunda İtilaf devletleri Türk topraklarını işgal etmeye başlamıştır. İtilaf devletlerinin haksız işgallerine karşı Anadolu halkı millî birlik ve beraberlik içerisinde hareket etmiştir. Mustafa Kemal Paşa’nın Samsun’a çıkışı ile başlayan Millî Mücadele süreci kongreler ile devam etmiş, millî birlik şuuru her geçen gün güçlenmiştir.

2. İşgal Sürecinde Aksaray ve Çevresi

Aksaray 1914 yılında Niğde Vilayeti’ne bağlı bir kaza olup 1914 yılındaki nüfus sayımına göre kazada 59 bin 10 Müslüman, 4 bin 500 Rum, 1758 Ermeni nüfus bulunmaktadır.²

İzmir’in İngiliz destekli Yunanlılar tarafından işgali ve yapılan katliamlar Türk Milleti’nin büyük tepkisine neden olmuştur. Aksaray halkı da tepkisini Millî Mücadele’ye destek olmak amacıyla planlı bir şekilde teşkilatlanma çabasına girerek ortaya koymuştur. İlk olarak bu mücadeleyi Aksaray’da yürütecek bir idare heyetinin kurulması düşünülmüş, Aksaray’da Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti’nin bir şubesi oluşturulmuştur.³ Bu cemiyet üyeleri şu isimlerden oluşmakta idi. Reis: Hacı Osman Efendizade Hacı Ahmet Efendi. Azalar: Müftü Kadızade İbrahim Efendi, Ali Bıçakzade Vehbi Efendi, Müderrisinden Hacı

¹ Niğde ve Aksaray vilayetlerinin idari anlamda uğradığı değişimler hakkında Cumhuriyet Dönemi öncesi için bkz. İbrahim Öztürk, *Niğde Sancağı (1868-1923)*, Konya: Kömen Yayınları, 2008; s. 23-28; Cumhuriyet Dönemi ve sonrası için bkz., Musa Şaşmaz, *Türkiye’nin İdari Taksimatı*, Ankara: TTK, 2014, C. II, s. 51-84 ve C. XII, s. 167-220; Aksaray Vilayeti’nin 1920-1933 yılları arası ile 1989 yılından sonraki idari durumu için de yine bkz. Musa Şaşmaz, “Aksaray’ın İdari Taksimatı (1920-1927)”, *Cappadocia Journal of History and Social Sciences*, XIII (2019), s. 130-153. Ayrıca bkz. Aksaray Mektupçusu M. Hilmi, *Aksaray Tarihçesi (Orta Anadolu’nun Yeşil Aksarayı)*, Aksaray: Vilayet Matbaası, 1931.

² Kemal H. Karpat, *Osmanlı Nüfusu (1830-1914), Demografik ve Sosyal Özellikleri*, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2003, s. 224.

³ Hamdi Doğan, “Millî Mücadele’de İşgal ve Zafetlerin Aksaray’daki Yansımaları”, *II. Uluslararası Aksaray Sempozyumu*, 26-28 Ekim 2017, s. 276.

Şeref Efendizade Hüseyin Efendi, Berkzade Mustafa Efendi, Sandıkçı Musa Efendi, Ateşzade Tahir Efendi, Muhiddin Efendizade Halid Efendi, Şadizade Rıza Efendi, Osman Beyzade Tahir Efendi, Meserretzade Hacı İskender Efendi.⁴

Millî Mücadele sürecinde kurulan bu teşkilatlar her ne kadar ilk başlarda bölgesel ya da yerel olsalar da 4-11 Eylül 1919 tarihleri arasında Sivas'ta toplanan Sivas Kongresi'nde alınan karar ile "Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Teşkilatı" adı altında toplanmıştır.⁵ Sivas Kongresi'nin toplanma tarihine ve *İrade-i Milliye* gazetesinin 12 Ekim 1919 tarihli haberine dikkat edilir ise Aksaray Müdafaa-i Hukuk Derneği'nin Sivas Kongresi'nden hemen sonra teşekkül ettiği görülmektedir.⁶

3. İşgallere Karşı Tepkiler ve Aksaray'dan TBMM'ye Çekilen Telgraflar

Mondros Mütarekesi sonrasında İtilaf devletleri İzmir, Antep, Urfa ve Maraş illeri başta olmak üzere Anadolu şehirlerinde işgal girişimlerine başladılar. Bu durum Anadolu'da büyük bir tepki ve direnişi beraberinde getirdi. Türk halkı bu tepkisini mitingler yaparak ya da çekilen telgraflarla ortaya koydu.

İzmir'in işgaline Aksaray'dan da büyük tepki gösterildi. Bu noktada işgali protesto etmek ve millî heyecanı canlı tutmak amacıyla girişimlerde bulunuldu. İşgal nedeniyle okullar tatil edildi, halk ve öğrenciler Ulucami önünde toplandı. Burada İbrahim Hilmi (Kadıoğlu), camideki Sancak-ı Şerifi alarak, "Kurutuluş için tek yol vardır. El ve gönül birliği ile milletin imanı ve gayreti ile kurtuluşu gerçekleştirmektir."⁷ diyerek işgale karşı halkın tepkisinin sözcüsü oldu.

Yine İzmir'in işgaline bir başka tepki de Aksaray Müftüsü İbrahim, Belediye Reisi Ahmed, Ulemadan İbrahim, Zürra namına Mustafa, Müderrisinden Mehmed, Şükrü, Mehmed Sadık, Mehmed, Ticaret Odası Reisi Mustafa, Esnaf namına Musa Kazım, Tüccardan Tahir ve Mehmed beylerden gelmiş olup, 19 Mayıs 1919 tarihinde Sadaret makamına çektikleri telgrafla İzmir'in işgalinin haksızlığına işaret etmiş ve bu işgalin katiiyen kabul görmeyeceğini ifade etmişlerdir.⁸

Millî Mücadele sürecinde Aksaray ve çevresi sadece İzmir'in işgaline karşı tepki göstermemiş olup, bu tepkilerini Antep, Urfa ve Maraş işgallerinde de göstermişlerdir. Özellikle Mustafa Kemal Paşa'nın ilgili makamlara göndermiş olduğu telgraflarda işgallerin protesto edilmesine dair tamimi bütün ülkede olduğu gibi Aksaray'da da büyük

⁴ "Millî Mücadele Döneminde Müdafaa-i Hukuk Teşkilatları", *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi*, 19 (Eylül 1986), s. 10.

⁵ Selahattin Tansel, *Mondros'tan Mudanya'ya Kadar*, C. 2, Ankara: Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı, 1973, s. 105.

⁶ Doğan, "Millî Mücadele'de İşgal ve Zaferlerin Aksaray'daki Yansımaları", s. 277.

⁷ Esengül Yörükoğlu, *Kurtuluş Savaşında Aksaray*, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Niğde, 2005. s. 38.

⁸ Haluk Selvi, *İşgal ve Protesto*, İstanbul: Değişim Yayınları, 2007, s. 388-389.

yankı uyandırmıştır. Bunun üzerine 15 Kasım 1919 tarihinde İtilaf devletlerinin İstanbul'da bulunan temsilcilerine Aksaray'dan işgalleri protesto eden telgraflar çekilmiş ve işgallere tepkiler dile getirilmiştir.⁹

Aksaray, Millî Mücadele sürecinde cephelere gerek asker göndererek gerekse de ordunun iâşe ve taşıma işlerine katkı vererek Millî Mücadele'ye destek oldu.¹⁰ Faruk Zeki Perek anılarında bu dönemde Aksaray'daki durumu şöyle anlatır: “Şehirde devamlı heyecan vardı. Bir defasında şehre büyük bir askerî birlik geldi. Camilerde yattılar. Kızıl Cami'de kalanların Tahta Köprü yakınında su boyunca talim yaptıklarını hatırlarım. Asker son derece zinde, güçlü ve kararlı bir etki yapıyordu. Birkaç gün sonra batıya doğru yollarına devam ettiler. Sonradan bu kıtanın Kazım Karabekir Paşa tarafından, doğu harekâtını tamamladıktan sonra batı cephesine gönderilen takviye birliği olduğunu öğrenmiştik.”¹¹

Faruk Zeki Perek anılarında şöyle devam eder: “Muharebelerin en kızgın zamanında Sakarya Meydan Savaşı'nın cereyan ettiği günlerde olacak... Biz Numune'de, ilkokulun dördünde iken bir haber yayıldı: Müftü Hacı İbrahim Efendi'nin Ulucami'de son derece önemli bir konuşma yapacağı ve hepimizin camiye gitmesi söylendi. Hep camiye gittik... Alçak ve beyaz sıvalı kürsüde müftü efendi gayet etkili ve ağır bir konuşma yaptı. Ortada hâkim hava düşmanın Aksaray'a gelmesi halinde ne yapılacağı idi. Anladığıma göre Sakarya'da Büyük Meydan Muharebesi cereyan halinde imiş. Harbin kaybedilmesi halinde Aksaray işgale uğrayacaktı. Büyükler ne yapılacağı üzerinde konuşuyorlarmış. Halkın uyarılmasına karar vermişler, müftü efendiyi buna memur etmişler. Müftü efendi ısrarla böyle bir durumda şehrin kolay kolay düşmana teslim edilmeyeceği, dağlarda, tepelerde topyekûn bir mücadele açılacağı ve sürekli bir çarpışma ile düşmana karşı konacağı üzerinde durdu. Herkesi uyardı ve buna hazır olmalarını ısrarla ihtar etti...”¹²

Aksaray halkı Sakarya Muharebesi sürecinde Millî Mücadele'ye desteğini göstermiş olup, 26 Ağustos günü Aksaray'da bir miting düzenlenmiştir. 27 Ağustos gününde TBMM'ye bir telgraf gönderilerek Cuma namazı öncesinde şehitler için mevlit okutulduğu bildirilmiştir. TBMM'ye gönderilen telgrafta şu ifadeler yer verilmiştir: “Düşmanın kesin bir şekilde imhası için bir fert kalıncaya kadar harbe devam edilecek olup, kahramanca çarpışan Müslüman ordusunun bütün arzu ve emelleri tamamen yerine getirilecektir. Hainlerin emellerine ulaşmadan onları durduran kahraman askerlere selam ve saygılar sunarız.”¹³

⁹ Bilal N. Şimşir, *İngiliz Belgelerinde Atatürk (1919-1938)*, C. I, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1992, s. 224.

¹⁰ Haluk Selvi-Bülent Cırık, *Millî Mücadele'de TBMM'ye Anadolu'dan Çekilen Telgraflar*, Ankara: TBMM Basımevi, 2013, s. 62.

¹¹ Faruk Zeki Perek, *Büyük Devrim Çağında Aksaray 1910-1930*, Ankara: Boyut Grafik ve Merkez Matbaacılık, 1998, s. 20.

¹² Perek, *Büyük Devrim Çağında Aksaray 1910-1930*, s. 38-39.

¹³ Doğan, “Millî Mücadele'de İşgal ve Zaferlerin Aksaray'daki Yansımaları”, s. 278.

Aksaray ve çevresi halkı Millî Mücadele'ye desteğini sadece savaş sürecinde göstermemiş, savaş sonunda da kazanılan zaferlere ilişkin TBMM'ye göndermiş olduğu telgraflarla takdir ve şükranlarını ortaya koymuştur. Sakarya Zaferi üzerine TBMM'ye Mustafa Kemal Paşa'ya ithafen çekilen telgrafta, "Allah'ın yardımları ve aziz ordumuzun gayretleri ile Sakarya Zaferi büyük bir minnet ve şükran ile haber alındığı ve bu zaferin daim olması için dualar edildiği"¹⁴ ifade edilmiştir.

Aynı şekilde Adana'nın anavatana katılması ve İzmir'in kurtuluşu gibi hadiseler sonrasında TBMM'ye telgraflar gönderilmiştir.

Adana'nın anavatana katılması üzerine Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne gönderilen tebrik telgrafi şöyledir: "Düşman kuvvetlerinin kendi hâkimiyetleri altına almak istedikleri Adana ve havalisi gibi kıymetli memleketimizin almış olduğunuz etkili ve kıymetli önlemler neticesinde anavatana katılmasından dolayı minnettarız." İzmir'in kurtuluşu üzerine Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne gönderilen tebrik telgrafında da, "Vatanın en değerli ve kıymetli parçası niteliğinde olan İzmir'in kurtuluşu sürecinde yapılmış olan mücadelenin bütün halkta olduğu gibi Aksaray ve çevresinde de büyük mutluluk uyandırdığı ve bahtiyar oldukları" ifade edilmiştir.¹⁵

4. İşgal Sürecinde Aksaray'dan Millî Mücadele'ye Yapılan Yardımlar

Millî Mücadele sırasında Aksaray, her ne kadar işgal edilmemiş olsa da, varlığını ve desteğini her daim hissettirmeye çalışmıştır. Özellikle Ankara'ya yakın olması ve diğer yerlere de ulaşımın kolay olması Aksaray'ın önemli bir lojistik merkezi olmasında rol oynamıştır.¹⁶ 1920 yılında liva statüsüne kavuşan Aksaray, küçük bir bölge olmasına rağmen, İç Anadolu'nun önemli tahıl deposu olması, ulaşım açısından Konya-Ereğli vasıtasıyla Batı cephesine zahire gönderme imkânının bulunması dolayısıyla, özellikle Büyük Taarruz öncesi ordunun iâşesinin sağlanmasında önemli katkıda bulunmuştur.¹⁷

Tekalif-i Milliye emirlerinin akabinde de Aksaray halkı imkanlarını seferber etmiştir. 23 Ocak 1922 tarihli Başkomutanlık emri uyarınca, Batı cephesinin iâşesi için Millî Savunma Bakanlığı tarafından alınan kararın derhal uygulamaya konulması neticesinde kurulan on komisyondan biri Aksaray'dadır. Tarım bölgesi olmasının da etkisiyle bir nevi yiyecek ambarı olarak değerlendirilen Aksaray'da iâşe temini için 26-27 Ocak 1922'de Aksaray Merkez Kaza Satın Alma Komisyonu kurulmuştur. Böylece Türk ordusunun iâşesine önemli katkı sağlayan Aksaray, sevkiyatı çoğunlukla Konya-Ereğli üzerinden gerçekleştirmiştir.

¹⁴ Selvi ve Cırık, *Millî Mücadele'de TBMM'ye Anadolu'dan Çekilen Telgraflar*, s. 63.

¹⁵ Selvi ve Cırık, *Millî Mücadele'de TBMM'ye Anadolu'dan Çekilen Telgraflar*, s. 64.

¹⁶ Yörükoğlu, *Kurtuluş Savaşında Aksaray*, s. 37.

¹⁷ Hülya Toker, "Türk İstiklal Harbi'nde İç Anadolu Bölgesinin Ordu İâşesi Açısından Önemi-Aksaray Örneği", *8. Uluslararası Aksaray Sempozyumu (26-28 Ekim 2017), Tam Metin Kitabı*, s. 312.

Aksaray yalnızca iâşe temini noktasında değil aynı zamanda askeri manada da destek sağlamıştır. Harp nedeniyle yaşanacak asker kayıplarının telafisini sağlamak üzere cephe gerisinde oluşturulan depo birlikleri arasında Beşinci Depo Alayı Aksaray'da kurulmuştur.¹⁸ Millî Mücadele sırasında Aksaray'dan maddi anlamda para, mal, hububat ve hayvan bakımından önem arz eden büyük yardımlar toplanmıştır.¹⁹ Millî Mücadele'ye destek olarak Aksaray'da kurulan Tekalif-i Milliye Komisyonu tarafından toplanan bu yardımlar Batı cephesine ulaştırılmıştır.²⁰

Bunların yanında ise Aksaray Hilal-i Ahmer Cemiyeti de Millî Mücadele'ye yardım için büyük emek vermiştir. Özellikle 1921-1922 yıllarında toplanan yardımlardan 137 bin 867 kuruşu Ankara'ya gönderilmiştir.²¹

5. Millî Mücadele'de Şehit Düşen Aksaraylılar²²

S.N.	Lakap	Baba Adı	Adı	D. Yılı	Köy	Vefat Tarihi	Vefat Yeri
1	Kadioğulları	Efrahim	Abdukadir	1316	--	25.08.1921	Enil Harbi
2	Tüfekçi	Yakup	Abdullah	1304	--	30.03.1921	2. İnönü Harbinde
3	--	Hasan Hüseyin	Abdullah	1316	--	11.09.1921	Kırşehir Hastahanesi
4	--	Hüseyin	Abdullah	--	--	16.09.1921	Sakarya Muharebesi
5	Nasuh Oğlu	Seyit	Abdullah	1309	--	--	Meydan Harbi
6	Tüfekçioğulları	Yakup	Abdullah	1314	--	09.04.1921	Dumlupınar Muharebesi
7	--	Hacı Mehmet	Abdullah Osman	1301	--	20.09.1921	Konya Hastahanesi
8	Abdulkakioğulları	İbrahim	Abidin	1312	--	27.08.1922	Afyon Cephesi Tezektepe
9	--	Yakup	Adil	1316	--	11.07.1922	Niğde Hastahanesi
10	--	Ali	Ahmet	1311	--	28.08.1921	Toydemir Hattı
11	--	Emrullah	Ahmet	1303	--	30.08.1921	Çatal Tepe
12	--	Yusuf	Ahmet	1300	--	30.08.1921	Çatal Tepe
13	--	Recep	Ahmet	1306	--	08.10.1922	Konya Hariciye Hastahanesi
14	Buabidoğulları	Çoban	Ali	1314	--	21.07.1921	Sakarya Muharebesi
15	Karayakupoğulları	Ali	Ali	1307	--	18.07.1921	Ilgaz Derede
16	Memişoğulları	Halil	Ali	1314	--	11.09.1922	Kazıklı Muharebesi
17	--	Mevlüt	Ali	1311	--	28.08.1921	Haymanada
18	Bakioğulları	Hacı Ahmet	Ali	1312	--	15.07.1921	Nasuhçal Muharebesi'nde Kızıltepe'de
19	Ömeroğulları	Celal	Bayram	1312	--	29.08.1921	Kayseri Hastahanesi
20	Keloğulları	Süleyman	Bayram	1317	--	31.08.1922	Çaldağı Muharebesi
21	Alioğulları	Ali	Bektaş	1311	--	20.07.1921	Gündüzçal Şarki Harbi

¹⁸ Ayşegül Can, "Vilayet Aksaray ile Kaza Aksaray'ın Siyasi ve İktisadi Açından Bir Değerlendirmesi (1921-1989)", *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, 35 (2022), s.132-133.

¹⁹ Selma Çamur, *Birinci Mecliste Niğde Milletvekilleri ve Siyasi Faaliyetleri*, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Niğde, 2009. s. 21.

²⁰ M. Akif Tural, "Tekalif-i Milliye (Halka Borcu Kalmayan Millet)", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, XI/32 (Temmuz 1995), s. 541; Serpil Sürmeli, *Millî Mücadele'de Tekalif-i Milliye Emirleri*, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, 1998, s.75.

²¹ *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Hilal-i Ahmer İcraat Raporları 1914-1928*, Yay. Haz. Murat Uluğtekin-M. Gül Uluğtekin, Ankara: Türk Kızılayı Yay., 2013, s. 207.

²² Şehitlerimiz, Milli Savunma Bakanlığı, Ankara, 1998, Cilt I, s. 180-191.

22	--	Hasan	Bektaş	1315	--	29.09.1921	Haymana Harbi
23	Bektaşoğulları	Ali	Bektaş	1314	--	05.08.1921	Harp Meydanında
24	Feritoğulları	Kanber	Dede	1303	--	11.09.1921	Haymana Harbi
25	Sarı Karamanlı	Ahmet	Derviş	1306	--	04.04.1921	Dumlupınar Muharebesi
26	Numanoğulları	Ali	Emin	1298	--	26.08.1922	Kazuçuran'da
27	--	Hasan	Ethem	1314	--	24.09.1922	Sille Hastahanesi
28	Süleymanoğulları	Hacı Hasan	Fahrettin	1312	--	26.06.1921	Bostanlı Köyü
29	--	Anas	Fevzi	1315	--	27.08.1921	Haymana Muharebesi'nde
30	Eskilioğulları	İbrahim	Halil	1316	--	27.08.1922	Tezekli Yayla Muharebesi
31	Mustafaogulları	Mustafa	Halim	--	--	13.07.1921	Türbetepe Harbi
32	--	Musa	Hamdi	1316	--	18.08.1921	Kazak Tarasu Tepede
33	Sarıoğulları	Ahmet	Hasan	1309	--	14.07.1921	Tavşan Tepede
34	Karaismailoğulları	Osman	Hasan	1314	--	18.07.1921	İlgaz Boğazı
35	Bataroğulları	Osman	Hasan	1306	--	26.08.1921	Türbe Tepe Muharebesi
36	Baki Oğulları	Hüseyin	Hasan	1312	--	16.07.1921	Kırmızı Tepe Harbi
37	Satılmışoğulları	Mevlüt	Hasan Süleyman	1314	--	16.07.1921	Arslanlı Harbi
38	--	İsa	Haşim	1314	--	15.07.1921	Yumruçalı Harbi
39	Mustafaogulları	Mustafa	Haşim	1308	--	14.07.1921	Taraoğlangediği Harbi
40	--	Ali	Hüseyin	1310	--	15.09.1920	Konya Hastahanesi
41	--	Ali Osman	Hüseyin	1310	--	15.11.1921	Konya Hastahanesi
42	--	Halil	Hüseyin	1316	--	16.09.1921	Polatlı Hastahanesi
43	--	Akif	Hüseyin Hüsni Efendi	1311	--	30.06.1921	Başkumandanlık Muharebesi
44	Nasuhogulları	Derviş	İbrahim	1311	--	27.07.1922	Karahisar Civarında
45	--	Salih	İbrahim	1315	--	27.07.1921	Ankara Merkez Hastahanesi
46	--	Mustafa	İbrahim	1311	--	16.08.1922	Kaplan Kaya Tepede
47	Feyzlibey	Salih	İsmail	1308	--	21.05.1921	Eskişehir Muharebesi
48	--	Tosun	İsmail	1314	--	11.08.1921	Koçhisar Menzil Hastahanesi
49	Mustafa	Mustafa	Kasım	1308	--	21.05.1921	Eskişehir Muharebesi
50	Tudesogulları	Ali	Mehmet	1302	--	21.09.1921	Dumlupınar Muharebesi
51	Süvarioğulları	Ali	Mehmet	1312	--	13.07.1921	Kavlanıkaya'da
52	Gülgeroğulları	Derviş	Mehmet	1315	--	06.09.1921	Sandıklı Harbi
53	İsaoğulları	Hüseyin	Mehmet	1304	--	26.08.1921	Nasuhçal Muharebesinde Kırmızıtepe'de
54	Alimoğulları	Raşit	Mehmet	1316	--	30.08.1922	Aslıhan Sırtlarında
55	--	Ahmet	Memiş	1300	--	16.09.1921	Sakarya Muharebesi
56	--	Mustafa	Musa	1314	--	30.05.1922	Konya Merkez Hastahanesi
57	Ömeroğulları	Halit	Mustafa	1307	--	16.07.1921	Arslanlı Harbi
58	Karışih	Muharrem	Mustafa	1315	--	29.06.1921	Türbetepe Muharebesi
59	Osmanoğulları	İbrahim	Mustafa	1315	--	21.09.1921	Dumlupınar Muharebesi
60	Karamusaoğulları	Ali	Osman	1306	--	31.08.1921	Kartaltepe Muharebesi
61	Körlatifoğulları	Battal	Osman	1308	--	17.07.1921	İlgaz Harbi
62	--	Gebes	Osman	--	--	13.07.1921	Sakarya Muharebesi
63	--	Ali	Osman Hicri Efendi	1305	--	26.06.1922	Arslanlı Muharebesi
64	Gökdelioğulları	Halil	Ömer	1315	--	04.09.1921	Sakarya Muharebesi
65	--	Mustafa	Ömer	1301	--	16.12.1921	Eskişehir Merkez Hastahanesi.
66	Berberoğulları	Mustafa	Seyit Ahmet	1314	--	29.08.1922	Tezek Yaylası Muharebesi
67	--	Ali	Süleyman	1312	--	28.08.1921	Kütahya Hastahanesi
68	Karaibiş	Hasan	Şaban	1312	--	12.09.1921	Eskişehir Muharebesi
69	Dağlı Hasan	Ahmet	Yunus	1315	--	04.04.1921	Dumlupınar Muharebesi
70	--	Mehmet	Yusuf	1298	--	29.08.1922	Çaltepe Muharebesi

71	--	Seyit Ali	Yusuf	1315	--	21.07.1921	Köhneli Baba'dan
72	--	Adem	Zeki Efendi	1316	--	25.06.1921	Türbetepede
73	Koçuroğulları	Halil	Bilal	1315	Camili B.	14.07.1921	Kolankaya Muharebesi
74	Türkmenoğulları	Osman	Mehmet	1312	Eskil-İlçe Mer. B.	15.11.1922	Konya Hilal-i Ahmer Hastahanesi
75	Dalhüseyinoğulları	Ahmet	Yunus	1312	--	15.07.1921	Sakarya Muharebesi
76	--	Bayram	Ahmet	1315	Düğüz	21.07.1921	Sakarya Muharebesi
77	Fevziogulları	Memiş	Ethem	1305	Demirci B.	30.08.1921	Çataltepe Harbi
78	Osmanefendioğulları	Ahmet	Tahir	1314	Camiören	30.03.1921	İnönü Muharebesi
79	--	Halil	Veli	1315	Akmezar	30.08.1922	Kaplantepe Harbi
80	Topaçoğulları	Hasan	Ahmet Sabit	1307	Gülpinar B.	26.08.1922	Çiğil Tepe Muharebesi'nde
81	Ahmetoğulları	İlyas	Hidayet	1313	Selime B.	27.08.1922	Çal Tepe Muharebesi
82	Çuhadar	Yusuf	Mehmet	1307	İlisu B.	21.05.1921	Eskişehir Muharebesi
83	Odabaş	Ali	Mustafa	1310	İlisu B.	21.05.1921	Eskişehir Muharebesi
84	Karaibişoğulları	Hüseyin	Samyat	1312	Güzelyurt-İlçe Mer. B.	02.09.1921	Sakarya Muharebesi
85	Berberoğulları	Mustafa	Ahmet	1314	Çankılı	29.08.1922	Beylice Muharebesi
86	Eyüoğulları	Ömer	Ahmet	1309	Armutlu	27.08.1922	Karaca Aslan Muharebesi
87	Köseoğulları	Yakup	Ali	1308	Karacaören	01.09.1922	Kanlıpınar Harbi
88	Sarıbekiroğulları	Abdurrahman	Cabbar	1316	Yenikent B.	12.09.1922	Meydan Harbi
89	Musa Oğlu	Musa	Cafer	1309	Doğantarla B.	15.10.1921	Ankara Merkez Hastahanesi
90	Dahlekiogulları	Mehmet	Cuma	1313	İncesu B.	31.08.1922	Kalecik Sivri Tepesinde
91	Ezdi	Hüseyin	Hacı Mehmet	1308	Taşpınar-Bucak Mer. B.	21.03.1921	Eskişehir Muharebesi
92	Ersuoğulları	Hasan	Hacı Mehmet	1308	Taşpınar-Bucak Mer. B.	21.07.1921	Eskişehirde
93	Seyithalioğulları	İmam	Haşim	1314	Hamidiye	16.07.1921	Garp Cephesi 3. Seyyar Hastahanesi
94	Maraşoğulları	Ahmet	İsa	1315	Nurgöz	15.07.1922	Kırmızı Tepe'de
95	--	Baki	Kadir	1315	Sultanhanı-Bucak M. B.	15.09.1921	Konya Hastahanesi
96	Kamberoğulları	Durmuş	Kanber	1314	İncesu B.	26.08.1922	Kılıçarslan Muharebesi
97	Erbiloğulları	Ali	Mehmet	1312	Boyalı	21.07.1921	Sakarya Muharebesi
98	Karakurtoğulları	Durmuş	Mehmet	1316	Hatipoğlütolu	28.08.1921	Sakarya Muharebesi
99	Karaoğulları	Hasan	Mehmet	1300	Dikmen	30.08.1922	Han Civarında
100	--	Ömer	Mehmet	1314	Sultanhanı-Bucak M. B.	24.08.1922	Muharebede
101	Zülgaffaroğulları	Zülgaffar	Mehmet	1304	Doğantarla B.	26.08.1921	Nasuhçal Muharebesi'nde Kırmızıtepe'de
102	Yeteroğulları	Mehmet	Muharrem	1312	Sultanhanı-Bucak M. B.	27.08.1922	Tezekli Yayla Muharebesi
103	Topalvelioğulları	Hacı Mustafa	Murtaza	1310	Yapılcan	21.07.1921	Sakarya Muharebesi
104	Hatipoğulları	Hasan	Musa	1307	Hatipoğlütolu	20.07.1921	Seyit Gazi Harbi'nde
105	Gökoğulları	Ömer	Musa	1316	Yenipınar	28.08.1922	Pelit Tepe Harbi
106	Karamanoğulları	Ömer	Musa	1297	Nurgöz	29.08.1922	Çal Tepe Muharebesi
107	Muratoğulları	Mustafa	Mustafa	1316	Akhisar	26.08.1922	Kızıltepe Muharebesi
108	Kocabaşoğulları	Seyit	Süleyman	1309	Akhisar	26.08.1922	Kızıltepe Muharebesi
109	Bozmusaogulları	Hacı Hasan	Ali	1314	Camuzluk	--	İlgaz'da
110	--	Süleyman	Bekir	1315	Karapınar	27.10.1921	Ankara Merkez Hastahanesi
111	--	Halil İbrahim	Hacı Mehmet	1315	--	08.08.1921	Bostancı'da
112	Adayoğulları	İsmail	Hüseyin	1301	Cumalı	11.09.1922	Bursa Şerefi Kestanelik'te
113	--	Ahmet	Mustafa	1315	Ortaköy İlçe Mer. B.	30.08.1922	Yenice Muharebesi
114	Perizadeoğulları	Keleş	Osman	1310	Sarıkaraman B.	27.08.1922	Tınaztepe'de

Aksaray Merkez, Güzelyurt, Gülağaç, Ortaköy, Eskil ve Ağaçören'den Millî Mücadele'de şehit düşen Aksaraylılar olmuştur.²³ Millî Savunma Bakanlığı tarafından yayınlanan *Şehitlerimiz*²⁴ adlı eserde yer alan bilgilerde Millî Mücadele'nin Garp cephesinde gerçekleşen İnönü, Dumlupınar, Eskişehir gibi muharebelerdeki birçok mevkiye şehit olan Aksaraylılar tespit edilmiştir. Bu durum Aksaray ve çevresinden Millî Mücadele'ye önemli ölçüde katılım olduğunu göstermektedir.

Aksaray'dan cepheye giden askerlerin çoğunlukla 1896-1900 doğumlu olduğu, bunun da 20-24 yaş aralığına denk geldiği görülmektedir. Gönüllü katılım konusundaki en çarpıcı örnek 16 Temmuz 1920 tarihinde Aksaray'da Cuma namazını müteakip Aksaray müftüsü tarafından yapılan bir konuşmadan sonra bütün teçhizat ve iaşesi ahaliye ait olmak üzere 500 kişilik bir gönüllü taburun teşkil edilmesidir.²⁵ Aksaray Millî Mücadele sürecinde cepheye asker göndererek ve maddi yardımlar yaparak fedakârlık göstermiş, özellikle hububat ve hayvan temini noktasında her köyün hatta her evin katıldığı bir yardım seferberliği yürütmüştür.²⁶

6. Sonuç

Osmanlı Devleti siyasi, ekonomik ve askeri nedenlerle kendini I. Dünya Savaşı içerisinde bulmuştur. Netice itibarıyla 30 Ekim 1918 tarihli Mondros Mütarekesi Osmanlı Devleti'nin fiilen sonu olmuştur. İşgaller karşısında Türk Milleti, Mustafa Kemal Paşa önderliğinde Millî Mücadele sürecini başlatmıştır. Bu süreçte ülke genelinde olduğu gibi Aksaray ve çevresinde de yapılan haksız işgallere karşı mitingler ve tepkiler gösterilmiştir. Aksaray ve çevresi her ne kadar işgal bölgesi olmasa da vatanın bütünlüğü ilkesiyle hareket etmişlerdir. Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin Aksaray'da şube açması ile başlatılan girişimler Millî Mücadele açısından oldukça önemlidir. Yine savaşın aktif olduğu bölgelere gerek askerî gerekse de sıhhi yardımlar ile destek veren Aksaray halkı, Anadolu'daki haksız işgal girişimlerine tepkisini açıkça göstermiştir. Millî Mücadele döneminde Aksaray ve çevresinden çok sayıda şehit verilmesi de bölgenin bu süreçte vatanın birliği ve bütünlüğü noktasında üzerine düşeni yerine getirmeye çalıştığını göstermiştir.

²³ Alper Tunga Oruç-Nurullah Umursamaz, "Balkan Savaşları, I. Dünya Savaşı ve Millî Mücadele'de Aksaraylı Şehitler", *I. Uluslararası Aksaray Sempozyumu (Tarih, Kültür, Din Medeniyet)*, Aksaray: Aksaray Üniv. Yay., 2016, s. 41.

²⁴ *Şehitlerimiz*, C. I, Ankara: Millî Savunma Bakanlığı, 1998, s. 180-191.

²⁵ Toker, "Türk İstiklal Harbi'nde İç Anadolu Bölgesinin Ordu İaşesi Açısından Önemi-Aksaray Örneği", s. 312.

²⁶ İbrahim Hakkı Konyalı, *Abideleri ve Kitabeleri ile Niğde Aksaray Tarihi*, C. 2, İstanbul: Fatih Yay., 1974, s. 1764.

Kaynaklar / References

- Can, Ayşegül. "Vilayet Aksaray ile Kaza Aksaray'ın Siyasi ve İktisadi Açından Bir Değerlendirmesi (1921-1989)". *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*. 35 (2022): 130-145.
- Çamur, Selma. *Birinci Mecliste Niğde Milletvekilleri ve Siyasi Faaliyetleri*. Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Niğde: 2009.
- Doğan, Hamdi. "Millî Mücadele'de İşgal ve Zaferlerin Aksaray'daki Yansımaları. II. Uluslararası Aksaray Sempozyumu, 26-28 Ekim/2017, Tam Metin Kitabı, Aksaray: Aksaray Üniversitesi Somuncu Baba Tarih ve Kültür Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi, 2017.
- Hilmi, M. *Aksaray Tarihçesi (Orta Anadolu'nun Yeşil Aksarayı)*. Aksaray: Vilayet Matbaası, 1931.
- Karpat, Kemal H. *Osmanlı Nüfusu (1830-1914), Demografik ve Sosyal Özellikleri*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2003.
- Komisyon. "Millî Mücadele Döneminde Müdafaa-i Hukuk Teşkilatları". *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi*. 19 (Eylül 1986): 1-80.
- Konyalı, İbrahim Hakkı. *Abideleri ve Kitabeleri ile Niğde Aksaray Tarihi*. C. 2. İstanbul: Fatih Yay., 1974.
- Uluğtekin, Murat. Uluğtekin, M. Gül. *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Hilal-i Ahmer İcraat Raporları 1914-1928*. Ankara: Türk Kızılayı Yayınları, 2013.
- Oruç, Alper Tunga. Umursamaz, Nurullah. "Balkan Savaşları, I. Dünya Savaşı ve Millî Mücadele'de Aksaraylı Şehitler", *I. Uluslararası Aksaray Sempozyumu (Tarih, Kültür, Din Medeniyet)*. Aksaray: Aksaray Üniv. Yay., 2016.
- Öztürk, İbrahim. *Niğde Sancağı (1868-1923)*. Konya: Kömen Yayınları, 2008.
- Perek, Faruk Zeki. *Büyük Devrim Çağında Aksaray 1910-1930*. Ankara: Boyut Grafik ve Merkez Matbaacılık, 1998.
- Selvi, Haluk. Cırık, Bülent. *Millî Mücadele'de TBMM'ye Anadolu'dan Çekilen Telgraflar*. Ankara: TBMM Basımevi, 2013.
- Selvi, Haluk. *İşgal ve Protesto*. İstanbul: Değişim Yayınları, 2007.
- Sürmeli, Serpil. *Millî Mücadele'de Tekalif-i Milliye Emirleri*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, 1998.
- Şaşmaz, Musa. *Türkiye'nin İdari Taksimatı*. C. II. C. XII. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2014.
- Şaşmaz, Musa. "Aksaray'ın İdari Taksimatı (1920-1927)". *Cappadocia Journal of History and Social Sciences*. XIII (2019): 130-153.
- Şehitlerimiz*. C. I. Ankara: Millî Savunma Bakanlığı, 1998.
- Şimşir, Bilal N. *İngiliz Belgelerinde Atatürk (1919-1938)*. C. I. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1922.
- Tansel, Selahattin. *Mondros'tan Mudanya'ya Kadar*. C. 2. Ankara: Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı, 1973.

Toker, Hülya. "Türk İstiklal Harbi'nde İç Anadolu Bölgesinin Ordu İaşesi Açısından Önemi-Aksaray Örneği". *II. Uluslararası Aksaray Sempozyumu (26-28 Ekim 2017), Tam Metin Kitabı*. Aksaray: 2017.

Tural, M. Akif. "Tekalif-i Milliye (Halka Borcu Kalmayan Millet)". *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*. XI (Temmuz 1995): 535-559.

Yörükoğlu, Esengül. *Kurtuluş Savaşında Aksaray*. Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Niğde: 2005.

Yazar Hakkında / About Author

**Prof. Dr. Hamdi DOĞAN | Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi |
hamdidogan51[at]hotmail.com | ORCID: 0000-0002-4716-7153**

1969 yılında Adıyaman'da doğdu. İlk ve orta derece öğretimini Adıyaman'da, lisans eğitimini 1990 yılında Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'nde tamamladı. 1993 yılında Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'nde araştırma görevlisi olarak göreve başladı. Yüksek lisansını Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde, doktorasını ise Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde yaptı. Aynı üniversitenin Tarih Bölümü'nde 2001 yılında Yardımcı Doçent, 2013 yılında Doçent, 2019 yılında ise Profesör oldu. Niğde Şehir Tarihi, Parlamento Tarihi, Salgın Hastalıklar ve Sosyal Tarih konularında kitap, makale ve bildirileri bulunmaktadır.

**Prof. Dr. Hamdi DOĞAN | Niğde Ömer Halisdemir University |
hamdidogan51[at]hotmail.com | ORCID: 0000-0002-4716-7153**

He was born in 1969 in Adıyaman, where he completed his primary and secondary education. He completed his undergraduate education at Ege University, Faculty of Literature, Department of History in 1990. In 1993, he started to work as a research assistant in the History Department of Niğde Ömer Halisdemir University, Faculty of Arts and Sciences. He completed his master's degree at Erciyes University, Institute of Social Sciences, and his Doctorate at Niğde Ömer Halisdemir University Institute of Social Sciences. He became an Assistant Professor in Niğde Ömer Halisdemir University Faculty of Arts and Sciences, Department of History in 2001, Associate Professor in 2013 and Professor in 2019. He has books, articles, and papers in the field of Niğde City History, Parliamentary History, Epidemic Diseases, and Social History.

